

EEN MONUMENTAAL VERHAAL

Kapelletjes

INHOUDSTAFEL

03	Voorwoord
04	Kapelletjes in onze streek
08	Kapellen in Bonheiden
16	Kapellen in Duffel
28	Open Monumentendag
30	Kapellen in Sint-Katelijne-Waver
40	Kapellen in Putte
52	Contactgegevens

V O O R W O O R D

*Waar men gaat langs Vlaamse wegen, oude hoeve, huis of tronk,
Komt men U, Maria, tegen, staat uw beeltenis te pronk,
Lacht ons toe uit lindegroen, bloemenkrans of blij festoen,
Moge 't nimmer hier verand'ren, o gij Lieve Vrouw van Vlaand'ren*

Uit het lied 'Liefde gaf u duizend namen'; hét Marialied in Vlaanderen.

Langsheen landelijke wegen, in dorpen, aan pleinen ... kapellen zijn stille getuigen van onze religieuze volkscultuur. Groot of klein, het zijn stuk voor stuk monumentjes met elk hun eigen verhaal, ingebed in het landschap.

Open Monumentendag zet dit cultureel erfgoed meer dan terecht in de kijker!

Bonheiden, Duffel, Putte en Sint-Katelijne-Waver zijn 'gezegend' met prachtige kapellen. Laat je meevoeren op onze 'kapelletjesroutes' en ontdek welke boeiende verhalen er achter elk kapelletje schuilen.

We wensen u een fijne ontdekkingsstockt in onze vier gemeenten toe!

Lode Van Looy
Burgemeester Bonheiden

Mieke Van den Brande
Schepen van cultuur Bonheiden

Sofie Joosen
Burgemeester Duffel

Lili Stevens
Schepen van cultuur Duffel

Kristof Sels
Burgemeester Sint-Katelijne-Waver

Eric Janssens
Schepen van cultuur Sint-Katelijne-Waver

Peter Gysbrechts
Burgemeester Putte

Inge De Bie
Schepen van cultuur Putte

Het woord 'kapel'

Het woord kapel is afgeleid van het Latijnse 'capella'. 'Capella' is een verkleinwoord van 'cappa' dat 'kap' en 'mantel' betekent. Rond de als relikwie bewaarde cappa of mantel van Sint-Martinus ontstond in de vroege middeleeuwen een eredienst. De plaats waar die bewaard werd, ging men 'capella' noemen. De zorg ervoor was in handen van een groep geestelijken, de 'capellani'.

In de Frankische periode vergleed de betekenis van het woord 'capellani' van de persoon van de bedienaar, naar de plaats van de eredienst. De naam kapel werd al snel algemeen gebruikt om een bidplaats van lagere rang aan te duiden dan het kerkgebouw: een klein sacraal gebouw zonder kerkhof waaraan geen afzonderlijke priesters verbonden waren en waar niet gedoopt werd. Dergelijke bidplaatsen waren vaak opgedragen aan een plaatselijke of regionale heilige, maar het motief voor het oprichten van kapelletjes als kleine religieuze monumentjes lijkt toch niet overal even eenduidig.

Korte historie

Wel is bijna zeker dat kapelletjes ontstaan zijn ter bescherming van andere christelijke elementen in het landschap zoals kruisen en alleenstaande beelden. Om die tegen verval te beschermen, ging men er een beschutting voorzien.

Eerst waren dat kleine daken, later houten kasten en ten slotte houten en stenen kapelletjes. Die evolutie tekende zich het scherpst af in de 17de eeuw. Een ander hoogtepunt voor de kapelletjesbouw is de tijdspanne die zich uitstrekt van de tweede helft van de 19de eeuw tot en met de jaren '60.

Daarnaast ontwikkelden zich grote kapellen die vanuit de besluitvorming van de kerkelijke overheid gegroeid zijn. We geven een overzicht van de globale ontwikkeling ervan.

- In de **12de en 13de eeuw** beleefde het religieuze leven een hoogbloei. Onder impuls van verschillende ordes, in het bijzonder cisterciënzers, franciscanen en norbertijnen, kwamen toen heel wat grote kapellen tot stand waar eucharistie kon en mocht gevierd worden.
- In de **14de eeuw** volgt een tweede bouw golf. De heiligenverering had een enorme vlucht genomen. Overal verschenen heilighdommen ter ere van 'nuttige' heiligen: patroonheiligen van beroepsgroepen, geneesheiligen, landbouwheiligen en vooral Maria als koningin van alle heiligen. Het stichten van kapellen was bovendien de ultieme devotionele actie van de hogere klasse om zich vrij te kopen van hel en vagevuur.

- Die grote kapellen kregen zware klappen in de **16de eeuw** na het ontstaan van het protestantisme. Tijdens de Beeldenstormen en de Tachtigjarige Oorlog zijn heel wat kerken en kapellen beschadigd. En omdat de verering van beelden volgens de calvinisten niet beantwoordde aan Gods wil, zijn vele beelden stukgeslagen. In landen die protestants werden, zijn kapellen dikwijls tot op de laatste steen afgebroken.
- De Katholieke Kerk herstelde zich maar langzaam van de schade die de protestantse reformatiegolf had teweeg gebracht. Om een nieuwe start te maken, organiseerde ze midden **16de eeuw** het Concilie van Trente. Een hervormingsbeweging trok zich op gang. In ons gebied, de toen Spaanse Nederlanden, werden de bisdommen herschikt en aangestuurd door bekwame bisschoppen, er kwamen seminaries waar de clerus een degelijke opleiding kreeg, cum uld werd niet langer geduld, geloofsverinnerlijkende devoties werden aangemoedigd. Die katholieke hervormingsbeweging wordt de Contrareformatie genoemd.
- In de **17de eeuw** werden de vernielde kapellen massaal gerestaureerd of uitgebreid. Zoals hierboven al even aangegeven, was dit de periode dat er een wildgroei kwam van kleine kapelletjes voor alleenstaande beelden bij bomen en bronnen en voor alleenstaande kruisen langs wegen, velden en op pleinen.

- De rust blijft bewaard tot aan de Franse tijd, eind **18de eeuw en begin 19de eeuw**. De nasleep van de Franse Revolutie was nog gewelddadiger en vernietigender dan die van de Beeldenstorm en de Tachtigjarige Oorlog. De overheid sloeg kerken, kapellen en andere religieuze eigendommen aan en verkocht ze als nationaal goed of richtte ze in als ziekenhuizen, militaire kazernes en graanschuren. Klokken werden gesmolten om kanonskogels te produceren. Inboedels werden vernield of in het beste geval verkocht.

- Verwacht werd dat de rationalistische waarden van de Verlichting die het Franse regime uitdroeg, het religieuze geloof van de brede massa zou beïnvloeden. Maar dat gebeurde niet. Het rationalisme bereikte net het tegenovergestelde. In het midden van de **19de eeuw** herleefde de religieuze volkscultuur. Het oude geloof herpakte zich en toonde zich een eeuw lang sterker dan ooit tevoren. De invloed van de mariale dogma's en de Mariaverschijningen, zoals Lourdes in 1858 en Banneux in 1933, op de Vlaamse volksdevotie was groot. Er speelden echter ook kerkelijke acties om bepaalde heiligen zoals Antonius van Padua te promoten, al is het merendeel gewijd aan Maria. Overal schoten kleine en grotere kapellen en cultusplaatsen, zoals Lourdesgrotten en Heilig-Hartbeelden, als paddenstoelen uit de grond.

- De religieuze revival hield in onze streken aan tot aan de culturele revolutie van de jaren '60. In de jaren '50 en '60 zag nog een laatste golf kapelletjes het licht, maar daarna gaat het kwantitatief in een snel tempo bergaf. Hekkensluis in ons land was de actie van Regnum Mariae die in 1956 van start ging. Dit initiatief nodigde mensen uit om een kapelletje te bestellen en te plaatsen aan de huisgevel. Meestal was het uit hout vervaardigd en wit, blauw, geel en/of bordeaux geschilderd. Bovenaan zat een metalen, geronde letter M met een kruisje. In het kastje stond een plastic of gipsen beeldje van Onze-Lieve-Vrouw met Kind. Het werd het meest verspreide kapelletje van Vlaanderen. Naar schatting zijn er in 15 à 20 jaar tijd zo'n 250.000 verdeeld. Hier en daar is nog een exemplaar bewaard gebleven.

Waardering van kapelerfgoed

Door verkavelingen, verbouwingen en grootschalige wegenwerken zijn in Vlaanderen in de voorbije decennia heel wat kapellen van de kaart geveegd. Gelukkig zijn er naar schatting nog zo'n 15.000 bewaard gebleven: kleine en grote kapellen, aan een boom, langs velden, aan de straatkant of midden in een bos, doorgaans gewijd aan Maria maar ook aan andere (patroon)heiligen.

Kapellen blijven beter bewaard, al komen er nagenoeg geen meer bij. De voorbije jaren nam ook de belangstelling voor klein religieus erfgoed toe bij overheden, erfgoedverenigingen en heemkundige kringen.

Kapellen zijn monumentjes die vergroeid lijken met het landschap. Sommigen zijn echte juweeltjes op vlak van architectuur, andere vormen binnenin een heus museum van heiligenbeelden en devotie voorwerpen. Enkele staan er deels ontmanteld wat troosteloos en verlaten bij.

Als getuige van een immaterieel en religieus aanvoelen blijft het kapelerfgoed geïntegreerd in onze cultuur. Dat maakt een ontsluiting en verkenningstocht van deze kleine gebouwen doorheen onze vier gemeenten relevant.

We focussen in ons verdere verhaal minder op de nog bewaarde huis- en boomkapelletjes, maar eerder op publieke kapellen in de openbare ruimte die een welomlijnd bouwmotief, een bijzonder verhaal of een heuse legende meegeven.

Graag wensen we iedere deelnemer en lezer een gezegende ontdekkingstocht.

Bronnen voor deze tekst en meer informatie voor de lezer:
Hans Geybels, Kapellen in Vlaanderen. Vergeten verleden, Davidsfonds: Leuven, 2006.

Hans Geybels, Alledaags geloof. Christelijke religieuze volkscultuur in Vlaanderen, Acco: Leuven/Den Haag, 2015.

www.parcum.be

Bonheiden en Rijmenam zijn gezegend met vele kapellen, groot en klein. De meesten zijn toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw, al zijn er ook een paar die een andere heilige kennen, zoals Sint-Anna, Sint-Elloi of Theresia van Lisieux.

| Sint-Annakapel |

Aan de Mechelsesteenweg (ter hoogte van de Peter Benoîtlaan). Deze kapel werd opgericht rond 1620 en is toegewijd aan Sint-Anna ten Drieën, de tweede patroonheilige van de Onze-Lieve-Vrouwparochiekerk van Bonheiden.

Het kapelletje en de grond is eigendom van de parochie ingevolge schenking door mevrouw Henrietta Van Elst in 1961.

Het bevat een beeldengroep van Sint-Anna met de Maagd Maria en het Kindje Jezus. Het oorspronkelijk gepolychromeerd beeld is in de parochiekerk in veiligheid gebracht. Het kapelletje en de vroeger ernaast gelegen herberg waren een rustplaats voor de voorbijtrekkende "Scherpenheuvel" bedevaarders.

| Sint-Elooiskapel |

Waar juist de eerste kapel van Sint-Elooi stond is niet geweten. Wellicht stond ze in de buurt van de huidige kapel, niet zo ver van de Dijle en de oorspronkelijke, zeer oude toegangsweg tot het dorp. Op een kaart van vóór 1602 staan de kerk, het fort en de brug getekend. In de buurt van de brug staat een gebouw met 2 kruisen op het dak. Wellicht is dit de oude kapel. Ze staat rechts van de brug over de Dijle. Dit is ook de plaats waar in 1826 de nieuwe kapel werd gebouwd.

In Rijmenam is voor het eerst sprake van Sint-Elooi in de stichtingsakte van het beneficie van Sint-Elooi van 6 juli 1370 waarbij "syn gestaen in properen personen, edele ende besceyden mannen, Bouden, Wautere ende Henrick, gebruren, geheeten vanden Beringhen, uyt goeder beruerten". De ouders van de drie broers en hun zuster Katharina, waren pas sinds enkele jaren de eigenaars van het goed Hollaken. Zij schonken een aantal eigendommen aan de kapel waarvan de inkomsten dienden om een priester te onderhouden. De familie schonk ook een kelk, een altaarsteen, een missaal, liturgische kledij, twee altaardwalen, twee groene gordijnen, een bel, twee ampullen, enz. kortom al het noodzakelijke voor de eredienst. Ze schonken ook vijftien relieken waaronder, als belangrijkste, een stuk van de doornenkroon van Ons Heer. Dit alles op te bergen, samen met nog enkele juwelen, in "eender schrine gemaict met ijzere geheeten eene com".

Bij de Slag van Rijmenam op 1 augustus 1578 werd niet alleen het dorp en de Dijlebrug, maar ook de kapel verwoest. Op de kaart Ferraris van 1771-1778 staat op de oude plaats nog een gebouwtje met een vaag zichtbaar kruis op het dak. Vermoedelijk was dit de ruïne van de oude kapel.

De kapel die in 1826 werd gebouwd op het pleintje naast de tuin van Theodoor Bosmans had haar ingang deur aan de huidige achterzijde. Een jaarsteen met de initialen van Theodoor Bosmans was naast de deur ingemetseld. De kapel was net zoals de parochiekerk met het altaar naar het oosten gericht.

Door de verplaatsing van de Dijlebrug en ook de straat in 1896, kwam de kapel met de rugzijde naar de straat te staan. In 1903 werd de inrichting van de kapel gewijzigd. De oorspronkelijke deuropening werd dichtgemetseld en een nieuwe opening werd gemaakt langs de straatzijde. Hierin plaatste men de oorspronkelijke metalen deur.

Ter gelegenheid van de 600ste verjaardag van de stichting van de kapelanie werd in de kapel op 28 november 1970 een gedenksteen aangebracht.

In 1986 werd een nieuwe Dijlebrug gelegd en de kapel stond voor de nieuwe toegangsweg letterlijk in de weg. Ze werd afgebroken en enkele meters achteruit verplaatst. De kapel werd heropgebouwd met recuperatiesteen en de binneninrichting van de oude kapel werd opnieuw geplaatst. Op vrijdag 8 mei 1987 werd ze ingezegend door pastoor Janssens. De oorspronkelijke vijf bomen die rond de kapel stonden, werden vervangen door de huidige twee. Bij de afbraak van de oude kapel werden in de ondergrond langs de straatzijde, d.i. de plaats waar oorspronkelijk het altaartje stond, beenderen gevonden. Een geneesheer getuigde dat het om menselijke beenderen ging. Ze werden niet verder onderzocht maar opgeborgen in een eiken kistje in de oude linnenkist van de huidige kapel. Die beenderen zaten misschien al in de ondergrond vóór de heropbouw van 1826.

Het interieur van de kapel bestaat uit een gemarmerd altaar op een sarcofaag, een erg volks beeld van Sint-Elooi, enkele houten kandelaars en een Gods'oog met draperieën. Verder altaarversiering in de vorm van verzilverde glazen kandelaars, bollen, altaardwalen, enz., eveneens opgeborgen in de linnenkist.

In 2006 werden aan de muur enkele afbeeldingen van Sint-Elooi opgehangen waarbij hij voorgesteld wordt als patroon van de metaalbewerkers, zoals goudsmiden, hoefsmiden, zilversmeden, enz.

Telkens op zondag 25 juni (of de zondag erna, indien 25 juni geen zondag was) had de begankenis plaats van de boeren, vroeg in de ochtend. Tot aan de Eerste Wereldoorlog werden er door de boeren nog varkenskoppen, hespen, ex-voto's (Wassen voorwerpen of zilveren plaatjes met de afbeelding van het genezen dier of lichaamsdeel) geofferd. De offers in natura werden na de hoogmis door de voorzitter van de kerkfabriek verkocht aan de meestbiedenden. Van de opbrengst werden missen opgedragen.

Zo lang als de Rijmenamse Sint-Elooisprocessie is uitgegaan (tot 1968) werd aan het kapelletje van Sint-Elooi in de Brugstraat een zandtapijt gelegd door Miel Cools van de Mechelsebaan (nu Rijmenamseweg).

Het stelde een monstrans voor in koffiegruis gelegd, met wit zand voor de afbeelding van kaarsen en rozenblaadjes.

Kappelleke | van het heilig Trezeke |

Aan de Korte Dreef ter hoogte van het Domein Sluyts.

Dit kapelletje werd in 1930 opgebouwd. Dokter Sluyts en zijn echtgenote gaven in dat jaar aan de kerkfabriek van de Sint-Martinusparochie van Rijmenam de toelating om op enkele luttele vierkante meter van hun eigendom 'gebouwen op te richten'. Zijzelf woonden in een riante villa op dit domein. Het was uiteindelijk Josephine Portael, echtgenote van meester Karel Alewaters, die dit kapelletje liet bouwen uit dankbaarheid omdat ze gespaard bleef van een heelkundige ingreep.

| Sint-Janskapel |

Op de Sint-Janshei aan de Hoogstraat.

Ook al is de kapel onder deze naam bekend, toch is zij niet toegewijd aan Sint-Jan. Het is wel degelijk een Lievevrouw kapel, maar ze staat op de Sint-Janshei. Oorspronkelijk hing hier op de Sint-Janshei een Lieve-Vrouwebeeld aan een boom. Toen in 1832 het oude kasteel van Hollaken werd afgebroken, heeft men de huidige kapel gebouwd. Twee marmeren zuilen van de galerij van het kasteel dienden als versiering aan de voorzijde. De beuken kwamen er in 1840. In de kapel bevindt zich een beeld van Onze-Lieve-Vrouw-met-de-Glimlach dat door pastoor Roosbroeckx (1947-1969) werd aangekocht. In 1981 werd de kapel gerestaureerd door de gemeente en werden de twee oude kolommen vervangen door twee nieuwe in Franse zandsteen.

Tot het einde van de jaren '70 van vorige eeuw werd tijdens de meimaand nog dagelijks het rozenhoedje gebeden. Ook bij het begin van de Eerste Wereldoorlog kwamen de mensen er dikwijls bidden.

De meiboom die eertijds aan het kappelleke van Harent (tot eind jaren '60, begin '70 van vorige eeuw) en nu nog aan de Sint-Janskapel wordt geplant door Heemkring 't Hoefyser in traditionele kledij, is een blauw-wit geschilderde paal met een bak bovenop. In deze bak wordt een kleine groene boom geplant.

Het oprichten van de paal geschiedt tegelijk met het maken van zandtekeningen voor de kapel, het bidden van een Vaderons en Weesgegroet en het zingen van een Marialied. De boom wordt geplant op de vooravond van 1 mei.

Spiritueel betekent de meiboom dat alle lintjes (wij, zielen) verbonden zitten met het 'centrale' en of we nu levend of dood zijn, we toch met elkaar, andere zielen kunnen verbinden. Het planten van een meiboom is een erg oud gebruik. Het is een vruchtbaarheidsrite om bij het begin van de zomer de natuur te huldigen. Men gelooft dat het planten van de boom leidt tot vruchtbaarheid voor vee, akkers en mensen.

Harentkapel

Op het einde van de Oude Booischotsebaan aan de Harentstraat.

Hier wordt Onze-Lieve-Vrouw van Harent, patrones tegen de koorts, vereerd. Het oorspronkelijke lindenhouten gepolychromeerde Mariabeeldje dateert waarschijnlijk uit de XVII eeuw en het is reeds geruime tijd vervangen door een plaasteren kopie. Wellicht heeft de kapel verband met het hospitaal dat in de XIV eeuw op de Rijmenamse heide stond. In de buurt bevindt zich de Pelgrimstraat, reeds vermeld in 1326. Wellicht wijst de naam van deze lange straat nog op de hoge ouderdom van dit bedevaartsoord. De oude kapel droeg als opschrift: "O.L.V. van Harent, patrones tegen de koorts". 'B.V.O.' Hieruit kan direct afgeleid worden voor welke kwaal men hier ter bedevaart kwam. Tot voor de Tweede Wereldoorlog was aan dit kapelletje nog het 'koortsafbinden' in zwang. Maria werd aangeroepen en tezelfdertijd werden linten of kousenbanden aan de tralies van het kapelletje of aan de bomen in de omtrek opgehangen, om daarna zo snel mogelijk naar huis te lopen en zo de koorts kwijt te geraken.

Vooraf op Goede Vrijdag was er een grote toeloop van bedevaarders.

Van 's morgens vroeg was het kapelletje geopend en kwamen er mensen bidden. Men ging driemaal rond de kapel – circumambulatio – en vervolgens ging men binnenin het kruisbeeld kussen.

De circumambulatio (letterlijk: 'het ergens rond wandelen, de ommevang') is een ritueel dat in tal van religies voorkomt. Hoe vaak ziet men geen bedevaarders rond een beeld, een kapel of een kerk stappen? Eén-, drie-, zeven- of negenmaal? De symboliek is duidelijk: het gaat allemaal om heilige getallen. Het lijkt wel een kleine processie te zijn die men individueel doet of in beperkte kring. De achterliggende reden om ergens (al dan niet biddend) rond te wandelen heeft iets magisch: men omsluit in een cirkel het sacrale object of de sacrale plaats in de hoop er vat op te krijgen. De pastoor hield er ook nog een homilie. Tijdens de Kruisdagen [de drie dagen voor Ons-Heer-Hemelvaart] vertrok op maandagmorgen na de mis van 6 uur, vanuit de parochiekerk een processie richting het kapelletje van Harent.

In 1964 werd het oude, totaal bouwvallige kapelletje afgebroken.

Jaak Huybrechts heeft het terug opgemetseld met oude steen en er kwam een nieuw ijzeren kruis op het dak. Het traliwerk van de oorspronkelijke deur werd in de nieuwe deur ingepast. Op Ons-Heer-Hemelvaart, 27 mei 1965, werd het nieuwe kapelletje door monseigneur Schoenmaekers, vicaris-generaal, plechtig ingewijd.

Joz Beeck uit Mechelen maakte nieuwe kunstglasramen. Amper tien jaar later werden de vernielde glasramen vervangen door kunstglazenier Massinon, vandalenstreken zorgden er voor dat het glas reeds meermaals moest vervangen worden. Wim Tuyls uit Bonheiden zorgde voor een moderne muurkandelaar voor het kapelletje en een stralenkrans rond de madonna. Een herinneringssteen aan de binnenzijde van de kapel verwijst naar deze heropbouw. Het altaar is vervaardigd in keibeton. Niet alleen de kunstglasramen verdwenen maar ook het originele Lieve-Vrouwebeeld. Dit werd in een kluis opgeborgen. Pastoor Roosbroeckx had reeds in 1951 een zestal plaasteren afgietsels laten maken. Deze werden aan een aantal parochianen bezorgd, één ervan vervangt sedert 27 maart 1973 het originele, 33 centimeter hoge beeld.

| Mariakapelleke |

Op de hoek van de Berentrodedreef en de Pastorijstraat.

Dit kapelletje werd opgericht in 1936 in opdracht van de toenmalige Boerinnenbond, thans KVLV Vrouwen-met-vaart, ter gelegenheid van hun 25-jarig bestaan. Het werd toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw, patrones van de parochiekerk. De grond waarop dit kapelletje staat werd geschonken door Gustave baron de Vrière, eigenaar van het kasteel van Berentode. Dit kapelletje is opgenomen in de jaarlijkse parochiale gebedsronde in de maand mei.

| O.L.Vrouw van de vrede |

Op de hoek van de Zellaerdreef en de Kard. Cardijnlaan.

Het initiatief tot oprichting van het beeld kwam van de buurtbewoners van de Zellaerstraat en omgeving, als dank aan O.-L.-Vrouw, patroonheilige van de parochiekerk, omdat de gemeente zonder al te grote verliezen de Tweede Wereldoorlog was doorgekomen. Het werd opgericht in 1946. Het Lieve-Vrouwebeeld is van de hand van de Bonheidse kunstenaar Rik Vanhasbroeck.

De grond en zuil (pilaar van een vroegere poort van het kasteel van Zellaer) werden geschonken door Stephanus baron Orban de Xivry. De molensteen eronder komt van de vroegere windmolen in het dorpscentrum van Bonheiden. In de centrale holte van deze steen werd een bokaal ingemetseld met de gegevens van de initiatiefnemers. Dit kapelleke is opgenomen in de jaarlijkse parochiale gebedsronde van de meimaand.

| O.L.Vrouw grot aan WZC Den Olm |

Op het domein van WZC Den Olm, in de Schoolstraat.

"Het grotteke" is een moderne vormgeving van een Lourdesgrot, vermoedelijk gebouwd bij de bouw van WZC "Den Olm". Je kan het bereiken vanaf de parking, langs een voetweg, rechts van de gebouwen. Deze grot is opgenomen in de jaarlijkse parochiale gebedsronde van de meimaand.

| Lourdesgrot |

Op het domein van het Imeldaziekenhuis, in de Imeldalaan.

In 1858 verklaarde Bernadette Soubirous, toen een 14-jarig meisje, verscheidene verschijningen te hebben gezien, die door de belangrijkste hoogwaardigheidsbekleders van die tijd werd beschouwd als die van de Heilige Maagd Maria in de verre grot van Massabielle (nabij Lourdes).

In de eerste helft van de 20ste eeuw werd er in bijna elk dorp een Lourdesgrot gebouwd. Ze werden meestal opgericht ter gelegenheid van een inzegening van een gebouw. De zusters Norbertienen van Duffel verwierven het domein van het Imeldaziekenhuis in 1927 en richtten er in 1933 een sanatorium op, vermoedelijk werd toen ook deze grot gebouwd. Deze grot is opgenomen in de jaarlijkse parochiale gebedsronde van de meimaand.

TEKSTBRONNEN

Eddy Van Leuven. www.flickr.com/photos/sint-katelijne-waver
Geybels H. (2006). Kapellen in Vlaanderen. Leuven: Davidsfonds.

Vangeel L. (2012). De Sint-Martinusparochie van Rijmenam. Rijmenam: Heemkring 't Hoefyser
Rijmenamse processies (1993). Rijmenam: Heemkring 't Hoefyser

Raes E. (1997). Bonheiden: Davidsfonds

Kapellen in Londerzeel (internet geraadpleegd, januari 2018)

Archief Geens- De Winter (heemkring 't Hoefyser, januari 2018)

Het zijn er ooit veel meer geweest, maar toch treffen we in Duffel hier en daar nog een kapelletje aan. Op één na zijn ze gebouwd of geplaatst vanuit de katholieke traditie. De meest markante zijn heuse constructies in steen en/of hout. Boom-, gevel- en niskapelletjes vallen in het huidige dichtbebouwde straatbeeld wat minder op dan de kapelgebouwtjes, maar we nemen ze graag mee in het globale verhaal.

De oudste Duffelse kapellen stammen uit de 17de eeuw. De andere zijn 20ste-eeuws en doorgaans ontstaan vanuit een verenigings- of wijkinitiatief. Ze zijn verbonden aan de Mariaverering of toegewijd aan een patroonheilige. De recentste kapel, een kunstwerk uit 2008, is losgekoppeld van enige geloofsovertuiging en opgevat als een stilte- of reflectieplek.

In onderstaande tekst lijsten we enkel de kapellen op die zichtbaar zijn vanaf de straat of die regelmatig toegankelijk zijn voor publiek.

| Kerk Onze-Lieve-Vrouw van Goede Wil |

Bruul (zonder nummer)

Betreedbaar pand

Statuut: deze parochiekerk en voormalige bedevaartskapel is niet alleen vastgesteld als bouwkundig erfgoed, maar is bovendien ook een beschermd monument.

Hoewel ze al decennialang geen 'gewone' kapel meer is, neemt deze parochiekerk in het kapellenrelaas van Duffel een centrale plaats in. Het kerkgebouw vindt zijn oorsprong in de bedevaartskapel die in de 17de eeuw op deze plaats is opgericht. Dorpsbewoners noemen dit bedehuis nog steeds 'de kapel'. Het religieuze pand huisvest een rijke collectie aan devotionalia en kunstwerken die terugblikken op de oorspronkelijke functie.

Het ontstaan van de kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Goede Wil is verbonden aan een legende. Op de plaats waar nu de gelijknamige parochiekerk staat, troffen twee jonge koeherders een klein Mariabeeld aan in een wilg. Dat gebeurde niet toevallig op 14 augustus 1637, de dag voor Onze-Lieve-Vrouw Hemelvaart.

Het wonderbaarlijke beeldje kreeg eerst een plaats in een nis van de wilgeboom. Al snel trok het de aandacht. Dorpsheer Floris van Merode liet kort na de vondst een kleine houten kapel rond de wilg optrekken. In 1640 volgde de bouw van een grotere, stenen kapel. Dat was nodig om onderdak te bieden aan talrijke bedevaarders, die – vooral in de 17de eeuw – naar het Duffelse bedevaartsoord trokken. Het nieuwe pand was eenvoudig van stijl en had een vierkant grondplan. De architect ervan was de jezuïet Willem Cornelissen.

Drie eeuwen later is het gebouw aanzienlijk vergroot (1939-1942). Het kapelstatuut is al die tijd aangehouden gebleven. Pas in 1948 werd het gebouw omgevormd naar een parochiekerk voor de kerkgemeenschap Onze-Lieve-Vrouw van Goede Wil. Voordien stond ze onder het toezicht van de hoofdkerk van Sint-Martinus.

Het voornamelijk 17de-eeuwse interieur van 'de kapel' is indrukwekkend. Tot de voornaamste stukken behoren het marmeren hoofdaltaar in barokstijl met de "Tenhemelopneming van Maria" van Thomas Willeboirts (1653-1654), twee houten zijaltaren (1683) en een bloemstuk van de hand van Jan Breugel de Jonge. Het grote brandglasraam achteraan dateert van 1952 en is het werk van kunstglazenier Jan Wouters.

Ga zeker eens een kijkje nemen. De kerk is alle dagen open.

Kapel van Sint-Gummarus en Sint-Rumoldus

Stormsschranslaan (op kruispunt met Mouriaulaan)
Kapel op openbaar domein, inkijk mogelijk via lichtknop
Statuut: de kapel is vastgesteld als bouwkundig erfgoed.

Deze kapel is gebouwd rond 1688. Tot begin jaren 1970 stond ze langs de Mechelsebaan. Daarna verhuisde ze naar de huidige locatie.

Vermoedelijk is ze ontworpen in opdracht van de abdis van Roosendael. Aan het bouwmotief van de kapel zijn twee verhalen verbonden.

De tekst boven de toegangsdeur verwijst naar een mystiek verhaal. De patroonheiligen van Lier en Mechelen, Gummarus en Rumoldus, zouden elkaar ter hoogte van de eerste bouwplaats ontmoet zouden hebben. Qua timing klopt dat niet, want de heiligen leefden elk in een andere eeuw.

Er bestaat nog een tweede verhaal dat de oorsprong van de kapel verbindt aan een crimineel feit: de roofmoord op een priester. De geestelijke was onderweg met gelden voor de Sint-Romboutskathedraal. In Duffel werd hij overvallen, beroofd en gedood.

De kapel is gebouwd aan het einde van de 17de eeuw. De volksdevotie beleefde toen een hoogtepunt: mirakelverhalen en bidplaatsen waren in die rampzalige eeuw bijna schering en inslag. Het aanbidden van heiligen bood de bevolking die troost zocht in tijden van rampspoed een houvast.

De roofmoord en de troostnoden scheppen meer duidelijkheid over wat zich heeft afgespeeld bij het 'verzinnen' van de legendarische heiligenontmoeting. Toen de Mechelsebaan in 1971 verbreed werd, stond de kapel in de weg en werd ze naar de nabijgelegen boszone verhuisd. Daar staat ze nu nog altijd.

Het bakstenen gebouwtje is binnenin voorzien van een altaar. Vroeger stonden hier twee beelden van Sint-Gummarus en Sint-Rumoldus. Die zijn nog bewaard in de gemeentelijke erfgoedcollectie.

Af en toe is de kapel toegankelijk op Open Monumentendagen. Rechts van de deur staat een lichtknop die je toelaat van buiten naar binnen te kijken.

| Mariakapel parochie O.-L.-Vrouw van Goede Wil |

Kruispunt Beukenlaan-Mouriaulaan

Kapel op openbaar domein

Statuut: de kapel is niet opgenomen op de inventaris bouwkundig erfgoed, maar wel in één of meer erfgoedpublicaties.

Tot de Tweede Wereldoorlog was de bosrijke zone Mechelsebaan – Mouriaulaan – Stormsschranslaan een kasteeldomein. Het kasteelgebouw is rond 1941 afgebroken. In de jaren 1950 zijn de gronden deels verkaveld in bouwpercelen. Al snel groeide hier een villawijk. Maar ook het Duffelse gemeentebestuur kocht in 1957 een deel van de boomrijke zone over, met als doel er een speelbos en een wandelzone in te richten.

De Duffelse parochie Onze-Lieve-Vrouw van Goede Wil kreeg in dit bos een lapje grond in gebruik. In samenwerking met de Chiro-jeugdbeweging liet E.H. Mignon er in 1958 een bidkapelletje bouwen. Het is, uiteraard, toegewijd aan Maria. In de volksmond noemt men het nog steeds 'de Chirokapel'.

| **Kapel Onze-Lieve-Vrouw van Altijddurende Bijstand** |

Liersesteenweg 44-46

Kapel op openbaar domein

Statuut: de kapel is vastgesteld als bouwkundig erfgoed.

Langs de Liersesteenweg stampte eigenaar baron de Fauconval de Bernaria midden 19de eeuw een fabriekscomplex uit de grond. Het startte op als papierproductiebedrijf, maar wisselde de volgende decennia meermaals van kernactiviteit. Na de papierepisode volgde een stokerij, daarna was er de productie van meststoffen, kaarsen en conserven en nog later kwam er een omslag naar oliepletterij en margarinebedrijf. De fabrieksdirecteur woonde in het – nog bestaande – landhuis op de site, bijgenaamd kasteel De Locht.

In de fabriek gebeurden vele arbeidsongevallen. Daarom richtte mevrouw de Fauconval al in 1856 nabij het bedrijf een kapel op, toegewijd aan Onze-Lieve-Vrouw van Altijddurende Bijstand.

Deze neogotische bakstenen portiekapel is gerestaureerd in 1933. Bij de 100ste verjaardag van het bouwwerkje is een opschrift aangebracht. Het verwijst naar de devotie, naar de stichtingsdatum 1856 en naar de eeuwvierting van 1956.

| Sint-Antoniuskapel |

Adolphe Stocletlaan (ter hoogte van nrs. 200/202)

Kapel op privédomein, tijdelijk niet binnenin te bezichtigen.

Statuut: de kapel is vastgesteld als bouwkundig erfgoed.

De plaatselijke boerengilde richtte deze kapel op in 1945, ter gelegenheid van haar 50-jarige jubileum als lokale vereniging. Vanaf de jaren 1970 kwam ze onder het beheer van de Landelijke Gilde van Duffel-centrum.

De kapel is opgetrokken in baksteen. Boven de boogdeur is een reliëf van Sint-Antonius van Padua aangebracht. Door de deurhalies heen kan je naar binnen kijken.

Binnenin is een gedenkplaat aangebracht. Aan weerskanten van het kleine koor zijn twee geel-blauw gebrandschilderde ramen aangebracht. Daarop staat te lezen: «Sperans timeo» en «Weest voorzichtig». Op het altaartje staat een beeld van de heilige Antonius. Hij wordt afgebeeld in bruine franciscanerpij en met een lelie (symbool van maagdelijkheid) en een boek waarop het Christuskind zit.

Om zoekgeraakte voorwerpen te helpen terugvinden, deed men vroeger een schietgebed bij de Heilige Antonius. Boeren en tuinders rekenden op zijn voorzienigheid. Aan zijn feestdag, 13 juni, zijn een paar weerspreuken verbonden die de verwachtingen rond de oogst op scherp stelden: 'Als Sint-Antoon de zon doet schijnen, ziet de boer zijn zorgen verdwijnen', 'Sint-Antonius schoon en helder, vult 't vat en ook de kelder', ... Minder goede hoop zit vervat in de spreuk: 'Sint-Antonius nat, drinkt de boer zich zat.

| Mariakapel Lentestraat |

Perk kruispunt Lentestraat-Lindenlei

Kapel op openbaar domein

Statuut: de kapel is niet opgenomen op de inventaris bouwkundig erfgoed, maar wel in één of meer erfgoedpublicaties.

Deze kapel is in 1954 gebouwd, onder impuls van de vereniging KWB Duffel-Oost, volgens een plan van architect Michel de Pooter. Ze is nog datzelfde jaar, op 10 oktober, ingewijd door pastoor De Schutter van de parochie O.-L.-Vrouw van Goede Wil.

Het bouwwerk, in rode handvormsteen, heeft een rechthoekig grondplan. De zijgeveltjes zijn op geringe hoogte uitgekraagd. Voor- en achtergevel zijn dan verder uitgewerkt met een puntgevel. Het geheel is afgedekt met een ver overstekend pannendak. Het gebouwtje is omgeven door een tuin gevat in een haag en een stenen omheining.

| Mariakapel Zijpstraat |

Pleintje kruispunt Zijpstraat – Poederstraat

Kapel op openbaar domein

Statuut: de kapel is niet opgenomen op de inventaris bouwkundig erfgoed, maar wel in één of meer erfgoedpublicaties.

Ter gelegenheid van haar 25-jarig bestaan richtte de Duffelse Boerinnengilde in 1936 een kapelletje op in de Zijpstraat. Het kwam te staan op de huidige plaats, het pleintje bij de kruising met de Poederstraat. Het oorspronkelijke bouwwerk was driehoekig van vorm en uitgevoerd in licht grijsblauw getinte beton.

Een halve eeuw later verdween het om plaats te maken voor het huidige kapelletje in rode baksteen. In 1987 liet de KVLV, opvolger van de Boerinnengilde, het op dezelfde plaats bouwen.

| Mariakapel Kraanstraat |

Kraanstraat 2

Kapel op privédomein, enkel te bezichtigen vanaf de straat

Statuut: De kapel is niet opgenomen op de inventaris bouwkundig erfgoed, maar wel in één of meer erfgoedpublicaties.

Ook de viering van haar 50-jarig bestaan, liet de Duffelse Boerinnengilde niet ongemerkt voorbijgaan. In 1961 richtte de afdeling van Duffel-Mijlstraat (latere KVLV) nog een kapelletje op. Het kwam vooraan in de Kraanstraat te staan.

Dit kapelletje bevindt zich niet op openbaar domein. De tuin waar het staat is privé-eigendom. Je mag deze niet vrij betreden.

| Mariakapel Reypenswijk |

Jos Reypensstraat (tussen huisnummers 14 en 16)

Kapel op openbaar domein

Statuut: De kapel is niet opgenomen op de inventaris bouwkundig erfgoed, maar wel in één of meer erfgoedpublicaties.

Aan de huidige wijkkapel ging een andere vooraf. Op initiatief van KWB-West kwam er rond 1956 een eerste Mariakapel op het einde van de Arkelstraat. Enkele jaren later moest de Reypenswijk uitgebreid worden. Het kapelletje stond in de weg en werd afgebroken.

Maar iets verderop kwam er al snel een nieuw kapelletje. Het is ingewijd op 4 oktober 1964 door pastoor Eykans van de Sint-Martinusparochie. Het staat nog steeds op de huidige plaats, tussen twee huizen in de Jos Reypensstraat. Bij het tekenen van de plannen is, naar verluidt, de Mariakapel van de Lentestraat als voorbeeld gebruikt.

| Mariakapelletje Euster |

Perkje kruispunt Euster-Heuvelstraat

Kapel op openbaar domein

Statuut: De kapel is niet opgenomen op de inventaris bouwkundig erfgoed, maar wel in één of meer erfgoedpublicaties.

Het meest recent opgerichte

O.-L.-Vrouwkapelletje dateert van 1990. Het bevindt zich op het kruispunt Euster en Heuvelstraat.

Het is opgericht door de Landelijke Gilde Duffel-Mijlstraat en op een 'groene sokkel' geplaatst. Vroeger was hier in de nabijheid een boomkapelletje.

| Kapel van het Niets |

Campus UPC Duffel, Stationsstraat 22c (richting Spoorweglaan)

Kapel op toegankelijk privédomein (UPC Duffel)

Statuut: kunstwerk n.o.v. Thierry de Cordier en Patrick Lefebure

Het psychiatrisch ziekenhuis, UPC Duffel, gaf opdracht om een stille ruimte te bouwen als eerbetoon aan de zusters van het Convent van Betlehem. Deze kloostergemeenschap was de initiatiefnemer van de psychiatrische zorg in Duffel. De gerenommeerde Belgische kunstenaar Thierry De Cordier ontwierp samen met architect Patrick Lefebure dit kunstwerk, de Kapel van het Niets. De ruimte van het artistieke bouwwerk is herleid tot haar naakte essentie, namelijk een zwarte lege doos. Langs één kant steekt een grote witte muur door een opening in het dak.

De Kapel van het Niets confronteert de bezoeker tussen de witte muren met zichzelf en genereert hierdoor intense momenten van zelfreflectie en spiritualiteit.

Deze aan de buitenkant met pek beschilderde betonnen doos staat in de 'groene long' van de ziekenhuiscampus, pal op een wandelpad. Wie binnen wil gaan moet als het ware een omweg maken. De ingangsdrempel van de Kapel van het Niets staat tegenover een beeld van Onze-Lieve-Vrouw van Fatima.

Dit Mariabeeld dateert van 1952. Het beeld is in cement en komt uit de werkhuizen van Janssens te West-Meerbeke. Het maakte jarenlang deel uit van een bidplaats-met-bankjes die de zusters hadden ingericht voor de patiënten van het ziekenhuis.

De Kapel van het Niets is binnenin te bezoeken op weekdagen, van maandag tot vrijdag tussen 12u30 en 16u30 of na afspraak. Bij speciale gelegenheden, zoals Open Monumentendagen of kunsttriënnales, is ze ook op andere dagen open.

REGNUM MARIAE GEVELKAPELLETJE ARKELSTRAAT

| Kleinere kapelletjes |

Verskillende kapelletjes hebben de tand des tijds niet doorstaan. Vooral boom-, gevel- en niskapelletjes zijn gesneuveld bij het doortrekken van nieuwe verkavelingen of bij verbouwingen van panden en tuinen. Sommige zijn bij het ter perse gaan van deze brochure (zomer 2023) nog bewaard.

| Bewaarde gevelkapelletjes |

Mariakapelletjes treffen we nog aan in de Arkelstraat en Schaaruit. Het eerstgenoemde is van het type Regnum Mariae (zie inleiding) uit de jaren 1950. Een archiefbron uit 1934 maakt al melding van een gevelkapelletje aan het huis in Schaaruit. Hoe oud het precies is, is niet geweten.

NISKAPELLETJE WOUWENDONKSTRAAT

NISKAPELLETJE PASTORIE MULSTRAAT

| Bewaarde niskapellen |

Niskapelletjes zijn er nog in woningen en gebouwen in de Kerkstraat, Leopoldstraat, Wouwendonkstraat, Muggenberg en Mijlstraat en in een tuinmuur aan de Hondiuslaan, ter hoogte van de Pastoriestraat.

In een nis van de gebouwen van Chiro-west in de Muggenberg staat een beeld van Sint-Jozef. Dat verwijst naar het Sint-Jozefspatronaat dat hier begin 20ste eeuw werd ingericht. Het patronaat organiseerde op zon- en feestdagen activiteiten voor arbeidersjongens en kan gezien worden als een voorloper van de chiro-jeugdbeweging.

Op het kloostergebouw prijkt een groot beeld van Sint-Norbertus, patroonheilige van het Convent van Betlehem of de orde van de 'Zusters van de H. Norbertus'. De heiligennaam is lange tijd ook meegenomen in de school- en zorginstellingen die de kloostergemeenschap oprichtte in Duffel.

In de andere niskapelletjes staat een Mariabeeldje. Behalve dat het initiatieven moeten geweest zijn van een vorige pandeigenaar, weten we er weinig over. Uitzondering in de reeks is het devotieplaatsje in de Wouwendonkstraat. Van 1885 tot 1906 zou het een boomkapelletje geweest zijn dat eerst aan een perelaar en daarna aan een wilg bevestigd was. Bij de verkaveling van de gronden, kwam er een huis op het boomperceel te staan. De eigenaar van het hoekpand voorzag echter een muurnis om het kapelletje verder in te bewaren.

BOOMKAPELLETJE RECHTSTRAAT

| Bewaarde boomkapelletjes |

En dan zijn er nog de boomkapelletjes in het Mosterdpotbos (bospad op kruispunt PVT en 't Mosterdpotje), in de Rechtstraat, de Heidestraat en de Enkelstraat. Ook hierrond is weinig informatie bewaard.

In de archieven vonden we wel een melding van de oprichting van een Mariakapelletje in de Rechtstraat, in 1925. Dat was bevestigd aan een boom die allang is verdwenen, maar die dicht bij de huidige locatie stond. Het bankje bij het boomkapelletje, gelegen aan het einde van de brug en op de kruising met de buurtweg, verwijst nog naar de inrichting als bidplaats.

Fietsroute

In het voorjaar van 2023 is een fietstraject van een 27-tal kilometer uitgewerkt langs de nog bestaande grote en kleine kapellen in Duffel. De gemeenten Bonheiden, Putte en Sint-Katelijne-Waver hebben een gelijkaardige route uitgewerkt op hun grondgebied. De vier kaarten zijn gebundeld. Een exemplaar van het kaartenpakket kan je oppikken in het gemeentehuis.

Oproep

Ken jij nog meer kapelletjes in Duffel? Weet jij (nog) meer over de kapelletjes die we wel hebben opgelijst?

Draag jij een kapelletje in je hart en wil je er zorg voor dragen? Of wil je meewerken aan de herwaardering ervan als stilteplek of ontmoetingsplaats?

Twijfel niet en neem contact op met Vrije Tijd, cultuur en erfgoed, erfgoed@duffel.be of 015 30 72 58.

Foto's (behalve indien anders vermeld): Jeffrey Van Look (kleur) en gemeentearchief Duffel.

TEKSTBRONNEN

Karel De Belder, Kapel van Sint-Rumoldus en Sint-Gommarus te Duffel, in: *De Mechelse Genealogie*, jg. 47 (2023), 49-52.

Hans Geybels, Kapellen in Vlaanderen. Vergeten verleden. Davidsfonds: Leuven, 2006.

J. Resselers en E. Dom. Verslag over de kapellekens, kruis- en heiligenbeelden te Duffel. Onuitgegeven, 1934.

Luc Wuyts (red.). *Kerkelijk Duffel*. KWB-Oost: Duffel, 1988.

www.upcduffel.be

Zondag 10 september heten Bonheiden, Duffel, Putte en Sint-Katelijne-Waver je van harte welkom op één van de vele Open Monumentendag-activiteiten.

Ontdek het volledige activiteiten aanbod op de gemeentelijke websites:

- www.bonheiden.be
- www.duffel.be
- www.putte.be
- www.sintkatelijnewaver.be

Het overzicht van Open Monumentendag in Vlaanderen kan je bekijken op:

www.openmonumentendag.be

ALLE ACTIVITEITEN ZIJN GRATIS.

Vooraf inschrijven is bij sommige activiteiten noodzakelijk.
Reserveer dus tijdig je plaats!

OPEN
MONU
MENTEN
DAG

Met hart
en ziel

10.09.23

Open Monu menten dag

VOL Herita van, Mathias Franssen, Oude Boers 17, 2020, Antwerpen

openmonumentendag.be

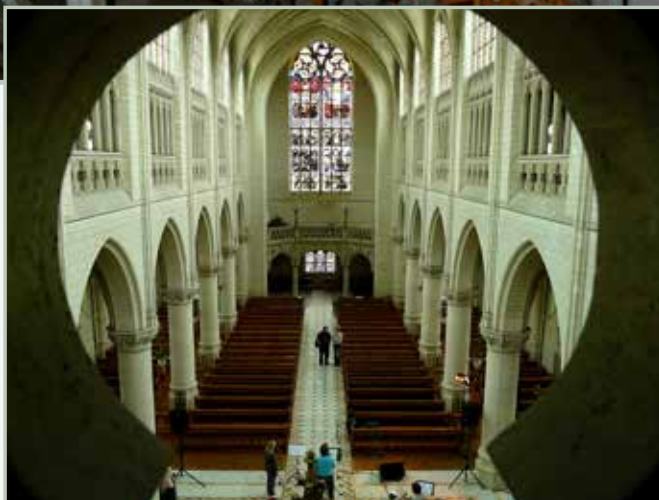
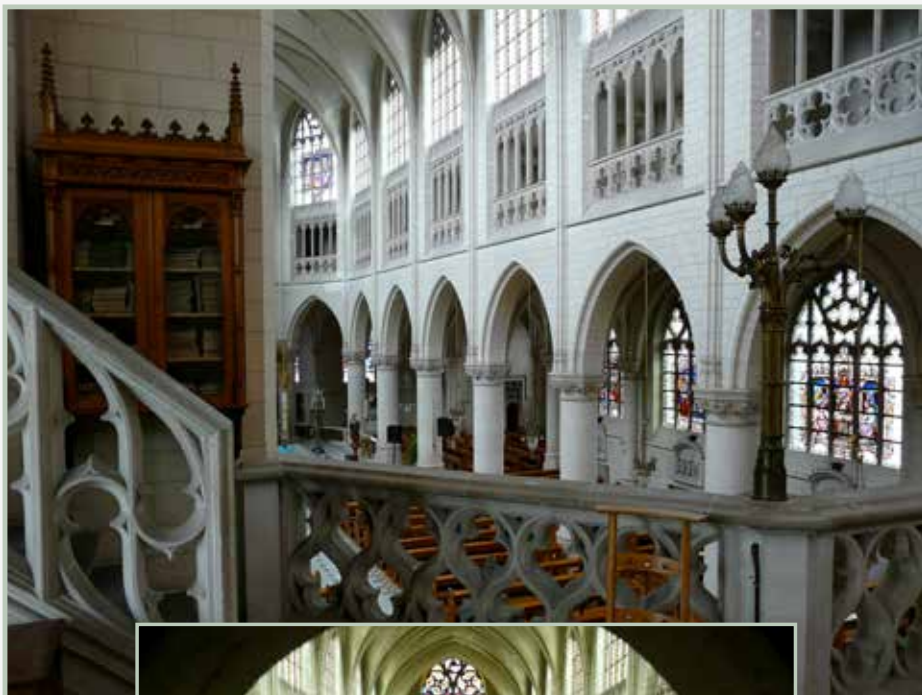

| Kloosterkerk |

Door de aanhoudende groei van het instituut wordt binnen de Ursulinengemeenschap in Onze-Lieve-Vrouw-Waver de nood aan een ruime nieuwe gebedsruimte vanaf 1907 steeds sterker gevoeld. De nieuwe neogotische kloosterkerk – kerkrechtelijk eigenlijk slechts een kapel – is in zijn interieuropbouw met triforium geïnspireerd op de Lierse Sint-Gummaruskerk en vertoont kenmerken van de Brabantse hooggotiek. Het geheel is naar goed doordachte plannen van provinciaal architect Eduard Careels (1857-1933) uit Lier op korte tijd in 1909-1910 gerealiseerd. Het gebruik van niet zichtbaar beton liet deze snelle opbouw toe. Het is een vroeg voorbeeld van toepassing van dit bouw materiaal binnen de kerkenbouw in Vlaanderen. Het marmeren hoofdaltaar met een beeld van de H. Ursula in carraramarmer door Bruno Gerrits (1881-1970) onder een monumentaal verguld houten ciborium bevindt zich niet in de apsis maar kreeg, heel modern voor zijn tijd, een meer centrale opstelling. Daarmee integreerde men, eveneens vrij vroeg binnen de Vlaamse kerkenbouw, een belangrijk aspect van de moderne visie op de katholieke liturgie die toen vanuit Italië opgang begon te maken.

Bijzonder zijn verder de 22 monumentale gebrandschilderde glasramen van kooromgang, hoogkoor, kruis- en zijbeuken uit 1910 van het bekende glazeniersatelier Osterrath uit Tilff; het indrukwekkende westerraam uit 1960 uitgevoerd door de Kempische glazenier Jan Huet (1903-1976), de veertien kruiswegtaferelen uit 1925 en de kerststal in carraramarmer uit 1937 van Bruno Gerrits.

Al deze elementen vormen een haast perfecte eenheid die samen met de prachtige lichtinval leidde tot de creatie van een aangenaam heldere en esthetisch zeer verrassende gebedsruimte.

| Drieraderskapel of Kapel Onze-Lieve-Vrouw-ter-Koorts |

Berkelei nabij nr 101

De als monument beschermde Drieraderskapel of Kapel Onze-Lieve-Vrouw-ter-Koorts dateert van 1749. Andere namen zijn kapel Onze-Lieve-Vrouw-bezoeking (zo staat het ook op de zandstenen gevelsteen "O.L.V. BEZOEKING 1749"), kapel van Borgerstein en kapel van Schoors.

Tien jaar eerder, op 1 juni 1739, bleef het paard van Corneel Somers stokstijf staan en weigerde het nog verder te lopen. Somers ontdekte op die plaats een lielevrouwbeeldje in een boom. Het verhaal ging rond als een lopend vuurtje en heel wat gelovigen kwamen het beeldje bezoeken. Eerst werd een houten kapelletje gebouwd. In 1749 gaf de kardinaal de toelating voor het bouwen van een stenen kapel die werd gefinancierd met giften van de talrijke bezoekers, waaronder ook de Joannes Janssens, vermoedelijk bewoner van kasteel Borgerstein. Er werd zelfs godsdienstles in de kapel gegeven door de onderpastoor van Sint-Katelijne-Waver en door jezuïeten. In 1781 was er een epidemie van de "rode loop" (bloeddiarree of dysenterie) in het dorp. Enkele tientallen inwoners stierven, maar de buurt van de kapel zou gespaard zijn gebleven. De populariteit van het kapelletje ging nog in stijgende lijn.

In 1795 werden onze streken ingelijfd bij de Franse Republiek. De Franse revolutionairen degradeerden de kapel tot hooischuur en paardenstal. De buurtbewoners hadden het Mariabeeldje op tijd verstopt in kasteel Borgerstein. Vanaf 1802 werd de kapel weer opengesteld en kwam de devotie terug op gang.

De kapel was een zeer populair bedevaartsoord waar een grote menigte kwam bidden om bevrijd te worden van koorts. Zieken kwamen er bidden om daarna buiten de koorts "af te binden" of "af te lopen". Ze bonden een stuk touw of kousenband aan de haag of aan een boom en liepen dan zo snel mogelijk weg. Zelfs tot ver in de 20ste eeuw vonden burens af en toe een touw, veter of elastiek in de haag of in de dreef voor het kapelletje.

Vooral op de feestdag van "Onze-Lieve-Vrouw-Boodschap" (25 maart) of de zondag daarna werd de kapel druk bezocht door bedevaarders. Uit deze toeloop is "Kappellekenskermis", de eerste kermis van het jaar ontstaan die in de grote omgeving van Berkelei, Mechelsesteenweg en Nieuwendijk plaatsvond. Populair waren de Mechelse vlaikens. Op 25 maart 1905 werden er volgens een krant maar liefst 7000 gebakken voor deze populaire kermis, die na de Tweede Wereldoorlog, samen met de bedevaart, in stilte verdween.

Vermeldenswaard is het smeedijzeren sierstuk met Mariamonogram in de deur, het klokje van de kapel, gegoten door de Mechelse klokkengieter Fransquin in 1750, de grafsteen van de in 1776 overleden weldoener Hendrik Wellens voor de deur en nog veel meer. Het interieur van het kapelletje is prachtig, met een gemarmerd barokaltaar van de Mechelse beeldhouwer Pieter Verhulst, een gerestaureerd 18de-eeuws schilderij "De geboorte van Christus" en uiteraard het Lievevrouwbeeldje in de hoofdrol.

Ook het stemmige dreefje met gekandelaarde zomerlinden is beschermd bij ministerieel besluit van 12 januari 1987. Dendrochronologisch onderzoek in 2013 heeft uitgemaakt dat het kapeldreefje werd geplant in het laatste decennium van de 19de eeuw (na 1888).

Het Lievevrouwbeeldje uit de kapel wordt meegedragen wanneer in het centrum van Sint-Katelijne-Waver de processie uitgaat. De kapel wordt onderhouden door de "Vrienden van het Kapelleke" die er voor zorgen dat nog altijd elke vrijdagavond een eucharistieviering wordt georganiseerd.

| Onze-Lieve-Vrouwekapel |

Bosstraat – hoek met Kerkhoflei

Al voor 1900 stonden in Onze-Lieve-Vrouw-Waver drie kapellen aan elk van de belangrijke invalswegen, gewijd aan Sint-Antonius abt (Molenstraat), Sint-Lucia (hoek Dijk - Hoogstraat) en Onze-Lieve-Vrouw (Bosstraat). De eerste twee moesten plaats maken bij een verbreding van de straat. Alleen de Onze-Lieve-Vrouwekapel in de Bosstraat bleef over. Vroeger was de kapel prominenter aanwezig in de Bosstraat : ze stond in het midden van de rijweg omgeven door lindebomen. Bij het kasseien en moderniseren van de straat werd de kapel eerst tegen, en later in de kloostermuur geplaatst.

Bij de kapellen zocht de bevolking hulp bij ziekte of nood. Er werden ziekten “afgebonden”. De drie kapellen waren staties tijdens de kruisdagen, de Onze-Lieve-Vrouwekapel was rustaltaar tijdens de processies op tweede Pinksterdag en Sacramentsdag (het feest van “Hoogwaardig”)

| Kapel Onze-Lieve-Vrouw van het Heilig Hart |

Bredeheide (tegenover Heidijk)

De neogotische kapel Onze-Lieve-Vrouw van het Heilig Hart werd in 1887 gebouwd. Een belofte, gedaan tijdens een economische crisis door Elisabeth Torfs, werd door haar zoon Jan Liekens uitgevoerd. Antoon Liekens schonk het beeld dat op 1 mei 1887 in processie van de Sint-Catharinakerk naar de kapel werd gevoerd.

Het fronton boven de deur wijst naar Onze-Lieve-Vrouw van het Heilig Hart met als ondertitel “Hoop der hopelozen”. Bij tegenslagen in de veestapel werden novenen gehouden. Soms gebeurde het zelfs dat een ziek rund drie keer rond de kapel werd geleid. Voor de Eerste Wereldoorlog bestond het gebruik om brandende kaarsen achter de kapel in de grond te planten.

Tijdens de maand mei werden dagelijks rozenhoedjes gebeden aan de kapel.

Ter gelegenheid van de processie met Sacramentsdag werd een zand- en bloementapijt aangelegd voor de kapel. Een vijftal vaste tekenaars, bijgestaan door acht tot tien helpers werkten zo'n veertig uren aan dit fraaie driehoekige kunststuk dat door heel wat bezoekers werd bewonderd. De directe omgeving van de kapel werd dan afgesloten voor het verkeer.

Bekijk het interieur met Maria met kindje Jezus, kleinere heiligenbeelden en blauwe hemel met wolkjes.

| Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes |

Lemanstraat – hoek met Leliestraat, aan het gemeentehuis

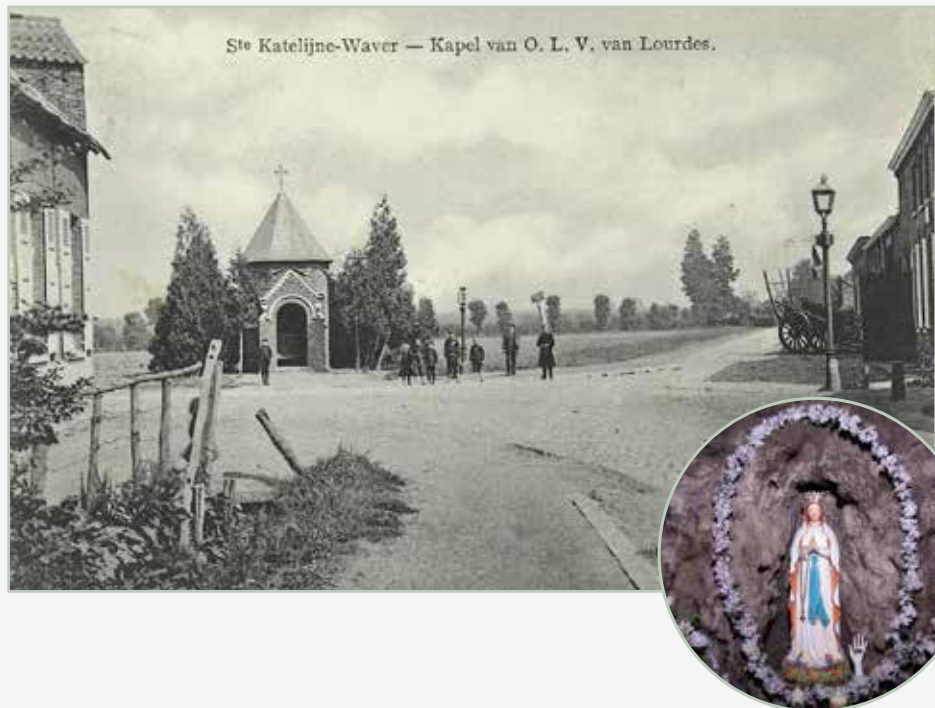
De ronde kapel Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes met bakstenen portaaltje werd gebouwd in 1900. In de 19de eeuw stond op de tegenoverliggende hoek van het Geleeg en de Leliestraat een grote hoeve met een klein boomkapelletje met Mariabeeld. Het beeldje zou door een pelgrim uit Lourdes zijn meegebracht. Toen de hoeve verdween liet de familie Guns met hulp van buurtbewoners de huidige kapel bouwen.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog stond de kapel in het waarnemingsveld van schans Bosbeek en wilde men het gebouwtje dynamiteren. Gelukkig werd dit niet uitgevoerd. Het beeldje werd bewaard door de familie Gielis die het in de grond verstopte. Na de oorlog werd het beeldje terug opgegraven waarbij het kroontje licht beschadigd bleek.

Toen de gronden voor de oprichting van de voormalige rijkslagere school door de Belgische staat werden aangekocht (plaats waar nu het nieuwe gemeentehuis staat), zorgden de buurtbewoners ervoor dat het perceel van de kapel niet in de verkoop inbegrepen was.

Gedurende decennia zorgden een aantal families voor het onderhoud van de kapel. In het begin van de jaren tachtig werd een geburenkring opgericht die de kapel restaureerde en ze mooi onderhoudt. In de kerstperiode wordt ze prachtig verlicht.

Kijk zeker door het venster naar het fraaie interieur : een "grot" in rotsbeton met plaasteren lievrouwbeeldje en een rozasmozaïekvloer.

| Onze-Lieve-Vrouw der Golven |

Hogevelden ter hoogte van nr 39

In de vrij recente kapel Onze-Lieve-Vrouw der Golven vind je een houten lielevrouwbeeld op een schip, een beeldhouwwerk van Mon Nackaerts.

De naam van de kapel en het uit rood Bubinga-hout gesneden kunstwerk refereert naar het ontstaan van de Sint-Augustinusparochie in 1886: baron August van Reynegom de Buzet, eigenaar en bewoner van kasteel Zorgvliet en later van het Sint-Michielskasteel, had al meermaals de wens geuit om in Elzestraat een parochie op te richten. In 1876 was hij op bootreis naar Sint-Petersburg, maar op de terugweg overviel een hevige storm het schip. De baron trok zich biddend terug in zijn kajuit. Hij deed een belofte aan Onze-Lieve-Vrouw-der-Golven, de patrones die door zeelieden werd aanbeden bij storm en nood, dat hij zich volledig zou inzetten om een parochie en parochiekerk op te richten. Op 27 augustus 1876 kwam het reisgezelschap veilig terug aan. Tien jaar later was de belofte gerealiseerd.

Ter gelegenheid van het eeuwfeest van het ontstaan van de Sint-Augustinusparochie en -kerk in 1886 ontstond het idee om in wijk Hogevelden een wijkkapel op te richten. Guido Op de Beeck maakte het ontwerp. De kapel werd op 3 september 1989 ingewijd door deken Viskens en pastoor Fierens in het bijzijn van zo'n driehonderd bewoners.

| Kapel Maria Troosteres | der Bedrukten

Liersesteenweg, rechts naast nr 143

Als dank voor de genezing van mevrouw De Cock liet de prominente familie, bewoners van kasteel Rozenhout in de Kuikenstraat, een kapel bouwen in 1880 – 1881. De piëta die al langer familiebezit was werd in de kapel geplaatst. In de jaren 1933 – 1934 liet burggraaf Ysebrant de Lendonck de kapel bepleisteren.

In 1971 liet eigenaar L. Van Dessel het gebouwtje bij de verbreding van de Liersesteenweg integraal op rails zetten en 18 meter naar achter schuiven tot de plaats waar het nu staat. De kapel was gered.

De kapel “Maria Troosteres der Bedrukten” was een halte tijdens verscheidene processies en de plaats waar rozenhoedjes tijdens de meimaand werden gebeden. Ook de voetgangersprocessie vanuit de Katelijnekerk in Mechelen naar Onze-Lieve-Vrouw van Goede Wil in Duffel hield halt aan de kapel. Omwonenden lieten er een kaars branden als er iemand op sterven lag.

Louisa Segers kocht in 1988 de kapel en schonk ze aan de kerkraad van de Sint-Augustinuskerk.

In 2020 zorgde de kerkraad met enkele vrijwilligers voor een grondige onderhoudsbeurt. De zijraampjes werden waterdicht gemaakt en de dubbele toegangsdeur kreeg een opfrisbeurt.

| Onze-Lieve-Vrouwkapel | Bloemenwijk

Tulpestraat

De Onze-Lieve-Vrouwkapel in de "bloemenwijk" (wijk "Kleine Landeigendom") werd modern opgevat met een bakstenen gebogen zuil waarop de kapel hangt, omgeven door een cirkelvormige afsluiting.

Dit "Mariapark" ontstond op initiatief van de plaatselijke afdeling van de KWB. Hendrik van de Poel zorgde voor het ontwerp. Kunstenaar Dirk Van de Voorde, toen inwoner van de gemeente, maakte het moderne Onze-Lieve-Vrouwbeeld in aluminium. Dit beeld werd echter in 1984 gestolen en nooit meer terug gevonden. Buurtbewoners zorgden voor het huidige kapelletje met beeld.

Het oorspronkelijke beeld stond symbool voor Maria als "zetel der wijsheid", de cirkel rond de gemetste zuil, oorspronkelijk bedekt met leisteen, stelt de kroon van Maria voor.

De kapel werd ingewijd op 24 mei 1961, opgeluisterd door de Harmonie "De Verenigde Sint-Katarina-vrienden" en het Katarinakoor.

| Onze-Lieve-Vrouw van Vlaanderen |

Zorgvliet

In 1938 werd deze kapel opgericht naar aanleiding van het 25-jarig bestaan van de Boerinnengilde Elzestraat. De inwijding op 1 mei werd muzikaal begeleid door de Koninklijke Fanfare Zucht naar Kunst.

Het houten beeld werd ontworpen door beeldhouwer François De Vos, leraar aan de Academie in Mechelen. Aannemer Guillaume Van Boxel ontwierp en bouwde de kapel.

Grot van Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes

Rozenlaan

Pater Ernest, overste van de paters Passionisten van het klooster aan de Berlaarbaan had in 1960 het idee om een kapel op te richten, samen met een aantal enthousiaste inwoners uit de buurt van Katerveire en Hagelstein.

Een omhaling was zo'n succes dat de ambities naar boven konden worden bijgesteld. Het comité besliste een Mariagrot op te richten ter ere van Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes. Men vond een geschikt perceel van 96 m² in de Rozenlaan, dat door de eigenaars gratis werd afgestaan. In november 1960 startte de firma Janssens uit Westmeerbeek met de bouw van de grot, bestaande uit een metalen geraamte waarrond een cementspecie werd aangebracht. De firma Louis Lens schonk de beplanting.

De grot werd ingewijd op 19 maart 1961 met een groot feest. Vanuit de kerk van de Passionisten vertrok een processie met ruiters van de BJB, andere verenigingen en een massa volk naar de Rozenlaan met het beeld van Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes. Eerwaarde Verhaert, plebaan-deken van Mechelen-Noord en pastoor Polleunis van de parochie van Onze-Lieve-Vrouw-Waver sprak het dankgebed uit.

In de hete zomer van 1976 verdroogde de verplanting, waarna treinbilzen verticaal werden geplaatst als afsluiting. Tijdens de meimaand wordt er iedere vrijdag een mis gevierd. Een comité staat in voor het onderhoud van de grot.

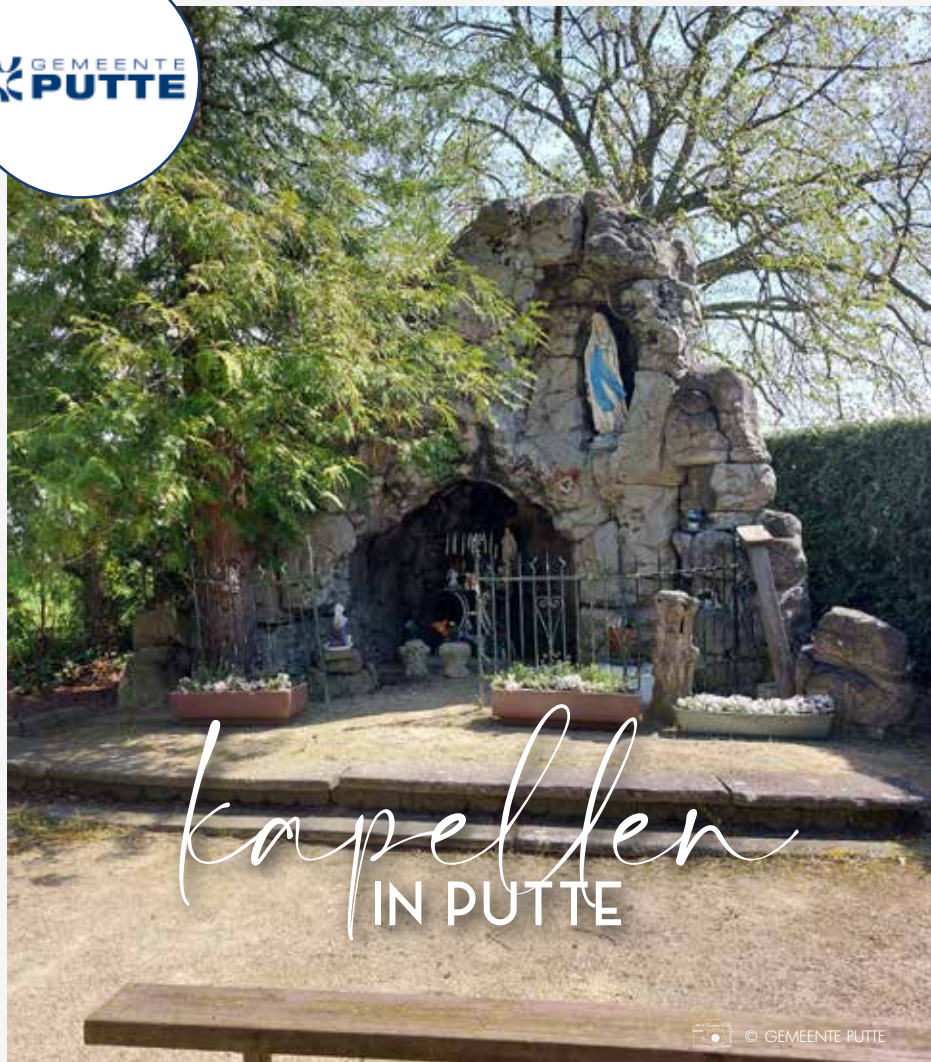
De parochie van Onze-Lieve-Vrouw van Smarten bestond bij de bouw van de grot nog niet. Pas op 31 december 1961 werd Passionist Oswald Hermans pastoor van de nieuwe parochie met ongeveer 1200 inwoners. De openbare kapel uit 1928-1929 (architect : Van de Bulcke) werd toen een volwaardige parochiekerk. De parochie werd echter al in 2014 opgeheven. Het klooster van de passionisten (nu verbouwd en in gebruik door politiezone Bodukap) was al in 2005 verlaten. De kerk werd gekocht en gerenoveerd door de naburige secundaire school Hagelstein.

Sint-Katelijne-Waver bezit nog enkele andere merkwaardige grotten : op het domein van de zusters Usulinen (Bosstraat) vind je de fraaie grot van Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes, gebouwd door de Brusselse firma Blaton-Aubert, ingezegend in 1887. Op het domein vind je nog andere rotsstructuren zoals "Bethlehem" en "Nazareth". Deze liggen op privé-domein en zijn niet vanop de straat zichtbaar. Ook aan Hagelstein (tegen de Patersweg, achter het voetbalveld) vind je een kleinere Mariagrot.

TEKSTBRONNEN

De Bruyn. Het kapelleke in de Berkelei 250 jaar oud. Uitgave van de Vrienden van het Kapelleke, 1999.
Katelijne & Waver. Een tocht langsheen onze kapellen. Uitgave Erf en Heem en Davidsfonds, 1988
Eddy Van Leuven. www.flickr.com/photos/sint-katelijne-waver

Kapelletjes zijn religieus erfgoed die verbonden zijn met eeuwenoude tradities. In Putte en zijn deelgemeentes zijn verschillende relatief grote kapellen nog bewaard gebleven.

Hieronder kan u meer uitleg vinden over de grootste nog bestaande kapellen en de kapellen die intussen zijn afgebroken. Ook bestaan er in Putte enkele volkslegendes die handelen over een kapel en die we u in deze brochure ook graag meegeven. Her en der verspreid zijn er in heel groot Putte nog heel wat kleine boomkapelletjes, muurkapelletjes en dergelijke te vinden. Voor meer informatie over de locaties hiervan, verwijzen we graag naar twee uitgaven van Heemkring Het Molenijzer, onderaan opgelijst bij de bronvermelding.

| Lourdesgrot in Peulis |

Deze grot staat op de hoek van de Slameuterstraat en de Groenstraat. Het is een grot ter ere van Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes en werd gebouwd in 1920 uit dank voor de behouden thuiskomst van alle soldaten uit Peulis na de eerste Wereldoorlog. Toenmalig pastoor Wendelen was de initiatiefnemer voor de bouw van een herdenkingsplaats. De eigenaar van het bosje waar de grot is gebouwd, heeft toen zijn stuk grond geschonken aan de kerkfabriek. De grot werd ingehuldigd op 8 augustus 1920. Ter gelegenheid hiervan schreef pastoor Wendelen een gedicht.

Meer dan 400 jaar voordien stond op die plaats de lazerij voor mensen met lepra. Toen de melaatsheid in onze dorpen niet meer voorkwam werd het afgebroken en hadden mensen een stenen Mariakapelletje gebouwd, dat met de tijd ook verdween. Ten tijde van de Franse Revolutie, toen de uitoefening van de godsdienst verboden was, stond daar een strooien kapel waarin soms de mis in het geheim werd opgedragen.

| Heilige Apolloniakapel Peulis |

Deze kapel staat op de hoek van de Oude Putsebaan en de Apolloniaweg. Er wordt gezegd dat ze gezet is met steen van de Sint-Jozefkerk van Peulis, maar hierover bestaat geen zekerheid. Er wordt aangenomen dat de kapel gebouwd is aan het begin van de 20e eeuw. De heilige Apollonia is de patrones van de tandartsen. Gelovigen bezochten deze kapel voor 'het verkopen van tandpijn' en zeiden dan een gebed op en brachten een offergave.

Naast deze kapel staat een elektriciteitskast die in 2021 door Sylvia Silvester in het kader van een gemeentelijk straat art project werd versierd met een duidelijke verwijzing naar de Heilige Apollonia. De kapel is aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed.

© GEMEENTEARCHIEF PUTTE

| Sint-Jozefkapel Peulis |

De Heilige Jozef is de patroonheilige van de schrijnwerkers en meubelmakers, was timmerman in Nazareth en zoals geloofd de partner van Maria. Ter ere van hem stond vroeger aan de Oude Putsebaan in Peulis een driehoekig stenen kapelletje dat gebouwd werd in 1947.

Tijdens verschillende processies werd hier steeds halt gehouden voor een gebed en een zegening. Het kapelletje werd in 1969 afgebroken omwille van verkavelingen, maar op initiatief van KWB Peulis werd jaren later in 1986 een nieuw kapelletje gebouwd vlakbij het oorspronkelijke en voor een in de struiken verscholen oorlogsbunker.

© GEMEENTE PUTTE

| Onze-Lieve-Vrouwe Kapel | der Zeven Weeën Beerzel

Deze kapel wordt in verband gebracht met een oude volkslegende die verder in deze brochure wordt beschreven. Ze staat op de hoek van de Jan de Cordesstraat en de Diepestraat. Vermoedelijk is de kapel gebouwd rond 1830. Graaf St Phalle, toen eigenaar en bewoner van het Pelgrimhof, was de eerste eigenaar van de kapel en verkocht deze in 1932 aan dokter Jules Mertens, die intussen ook geen eigenaar meer is. Het originele beeld in de kapel werd eruit verwijderd uit veiligheidsoverwegingen. Er werd een kopie van gemaakt, maar dit beeldje werd helaas gestolen in de jaren '60. In 1981 werd een nieuw beeld in de kapel geplaatst. Volgens de overlevering zou er vroeger geen enkele inwoner van Beerzel voorbij de kapel zijn gestapt zonder een gebaar van eerbied zoals een kruisteken of een weesgegroetje. In 2020 werd de kapel deels verwoest door een ongeluk met een auto, het Mariabeeld bleef wel gespaard van enige schade. De parochie van Beerzel besliste echter snel om de kapel weer te herstellen. De kapel is aangestuurd als vastgesteld bouwkundig erfgoed.

© GEMEENTARCHIEF PUTTE

© GEMEENTE PUTTE

© GEMEENTE PUTTE

| Warandekapel Beerzel |

De Warandekapel, ook wel Onze-Lieve-Vrouwekapel genaamd, staat eigenlijk op het grondgebied van Schriek, net op de grens met Beerzel. De eerste eigenaar was Baron Filip Van Oldeneel tot Oldenzeel, die de kapel in 1885 liet bouwen op een uithoek van zijn eigendommen in Beerzel. Ook de Warandehoeve hoorde daar toen bij. Het ontwerp kwam van Georges Helleputte, die professor architectuur was aan de universiteit van Leuven. De kapel werd opgericht ter verering van Maria. Binnenin staat ook een groot Mariabeeld. Vroeger was het beeld ook versierd met koperen kandelaars. Aan de zijmuren hingen twee objits van de familie Van Oldeneel tot Oldenzeel, dit zijn platen met het wapenschild en de naam van een overledene. De deur van de kapel had tralies en binnenin aan de tralies hing een offerblok waarin mensen een gift konden doen. Frans Vervloesem was in vroegere tijd aangesteld door de baron om het onderhoud van de kapel te doen, waarvoor hij een beetje geld kreeg, en het offerblok leeg te maken. De inhoud hiervan gaf hij aan de pastoor. Voor de gestorven familieleden van de baron werd er soms een mis gehouden in de kapel. Na de dood van zijn vader besliste de baron de kapel af te staan aan de dekenij van Heist-op-den-Berg. In 1961 werd deze akte getekend. Deze kapel werd in 2001 beschermd als monument en is aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed.

© GEMEENTE PUTTE

Kapel Moeder van Smarten Beerzel

De Moeder van Smarten kapel ligt naast de N10 (Aarschotbaan), op de grens met Heist-op-den-Berg. Naast de kapel loopt een beek waarvan het water wel eens over haar oevers liep. Daarom werd ze op een stenen verhoogte gebouwd.

Achteraan op de kapel maakt een steen vermelding van het jaartal 1862, het bouwjaar. Boven de deur, in de omlijsting uit cement, is de tekst 'Moeder van Smarten sta ons bij' aangebracht. In de twee zijmuren van de kapel zijn telkens drie kleine nissen gebouwd en in de achtergevel één nis.

Vroeger bevond zich in elk van deze zeven nissen een plaat met een afbeelding van één van de zeven smarten. Doorheen de tijd zijn de meeste ervan echter verdwenen. In elk van de zijmuren was ook een half cirkelvormig raam gemetseld waarvan men de restanten nog kan zien. De kapel is sinds 2001 een beschermd monument en is aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed.

Onze Lieve Vrouwekapel Putte

In de Heerkenslei, vlak over de Heerkenshoeve, staat de Onze Lieve Vrouwekapel. De bewoners van de hoeve zijn tevens ook de eigenaars van de kapel. Ze werd gebouwd in 1928 ter vervanging van een kleiner houten kapelletje dat op die plaats bovenop de stronk van een afgezaagde lindeboom stond.

Ervor stond een bank waarop Mariavereerders hun gebeden opzegden. In de huidige kapel staan verschillende heiligenbeeldjes en er bovenop staat een ijzeren kruis.

Boven de deur zijn de letters AVM geschilderd. Vroeger werden er op zondagen in de maand mei rozenkransen gelezen en was de kapel versierd. Tijdens WOII viel er een bom in de wei achter de kapel, maar er was enkel schade aan enkele pannen.

© GEMEENTEARCHIEF PUTTE

Kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën Putte

Dit kapelletje staat in de eerste bocht als men van de Waversesteenweg de Kapelstraat in gaat. Vroeger werd deze plaats Transvaal genoemd. Het stenen kapelletje dat er nu staat werd gebouwd in 1985 op initiatief van de buurtbewoners.

Vroeger stond er een klein houten staakkapelletje op deze plaats, maar dat dreigde van ouderdom uit elkaar te vallen. Men weet niet zeker wanneer het daar gezet werd, maar door overlevering kan gezegd worden dat het er met zekerheid in 1875 al stond. De processie kwam tot 1964 langs de Waversesteenweg en er werd dan halt gehouden aan het kapelletje, dat voor de gelegenheid prachtig versierd was met onder andere een praalboog en een altaar. Er stond een geveerd houten O.L.Vrouwbeeldje in dat in het huidige stenen kapelletje vervangen is door een groter plaasteren beeld. Jaarlijks werd er op 15 augustus aan de kapel een misviering gedaan.

© GEMEENTE PUTTE

| Kapel van Sint-Gerardus Grasheide |

Deze kapel staat aan het kruispunt van de Mr. Van der Borghstraat met de Haachtsebaan. Ze is gebouwd in het jaar 1919 door de familie van Frans Mariën, de overgrootvader van de huidige eigenaar.

De zonen van Frans waren gehuwd en het werk op zijn boerderij met zijn drie dochters werd te zwaar. Hij wilde met hen naar Beerzel verhuizen, maar de dochters wilden graag in Grasheide blijven. De familie beloofde een kapelletje te bouwen als ze in Grasheide konden blijven wonen en uiteindelijk kon Frans Mariën enkele weken later een nieuw huis kopen in Grasheide.

Na de verbouwingswerken aan hun nieuwe huis werd het beloofde kapelletje gebouwd, toegewijd aan Sint-Gerardus, de patroonheilige van Grasheide. Vroeger was deze kapel ook een stopplaats van een processie en werd er ook op de eerste zondag van mei halt gehouden.

| Kapel Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes Grasheide |

Deze kapel staat op de hoek van de Haachtsebaan met de Vijfheide. Ze werd door verschillende buurtbewoners gebouwd in 1905 op een stuk grond van de gemeente. Eén van de huizen ernaast onderging in die tijd een verhoging en met de overschot van die stenen werd de kapel gebouwd. In deze kapel staat een Mariabeeld uit plaaster van ongeveer een meter groot. Vroeger werd ook hier tijdens processies halt gehouden en was het een populaire plaats om te bidden voor de soldaten tijdens de eerste wereldoorlog.

Putte Brem Kapel.

© GEMEENTEARCHIEF PUTTE

| Bremkapel Putte |

De Bremkapel stond op de hoek van de Lierbaan en de Kapelstraat en werd gebouwd in 1686 en afgebroken in oktober 1967. Het ontstaan van de Bremkapel is gebaseerd op een legende, die verder in deze brochure wordt beschreven. Vermoedelijk stond er al een houten kapelletje in de 16e eeuw. Op die plaats werden veel Mariavereringen gehouden en het zou tevens een druk bezochte bedevaartplaats geweest zijn. Vandaar werd de kapel door de eeuwen heen verbouwd tot de grote stenen kapel die zij lang geweest is, waar ook mislezingen konden plaatsvinden.

Elk jaar in mei werd er aan de Bremkapel een meiboom gepland en elke vrijdag werd er een mis voorgedragen. Twee keer per jaar vertrok er vanaf de kapel ook een processie met vele verenigingen. Er werd ook vaak de rozenkrans gebeden en liederen gezongen en er waren offergaven ter genezing van ziekten. De jaarmarkt van Putte vond vroeger ook plaats aan de Bremkapel.

Omwille van de opkomende auto's en aanleg van betere wegen, werd duidelijk dat de kapel slecht gelegen was voor de verkeersveiligheid. Om die reden werd de kapel na lang overleg afgebroken. Verschillende glasramen zijn bewaard gebleven en vinden nu hun stek bij heemkring Het Molenijzer en het oude gemeentehuis van Putte.

| Sint-Niklaaskapel Putte |

De Sint-Niklaaskapel stond op de hoek van de Mechelbaan en de Leuvensebaan en werd gebouwd in 1668. Ze wordt in nauw verband gebracht met de Putse parochie die ook de naam van deze heilige draagt en ter ere van wie deze kapel werd opgericht.

In de 19e eeuw werd er elk jaar door de tevens gelijknamige fanfare een serenade gespeeld op de naamdag van Sint-Niklaas op 6 december. In de 20e eeuw kwamen daar ook nog kinderoptochten bij. Samen met de Bremkapel worden beide locaties gezien als de twee plaatsen waar de kern van het volksgebeuren in Putte plaatsvond. Op 24 september 1964 werd de kapel afgebroken.

In de kapel bevond zich een houten Sint-Niklaasbeeld met aan de voet een kuip met drie jongens in, zoals de heilige vaak wordt afgebeeld. Dit heeft te maken met een legende waarbij Sint-Niklaas drie vermoorde jongens terug tot leven wakte. Daarnaast stond er een beeld van de heilige Sint-Wivina en twee schilderijen van een onbekende kunstenaar.

Op de plaats waar de Sint-Niklaaskapel stond, stond vroeger waarschijnlijk het allereerste bedehuis van de parochie. Bij graafwerken aan het begin van vorige eeuw stootte men immers op enkele skeletten van volwassenen en kinderen. Hieruit wordt opgemaakt dat er voordien een begraafplaats en dus een andere kapel of kerkje was geweest, aangezien de begraafplaatsen zich vroeger allemaal rond een kerk bevonden.

| Calvariebergkapel Beerzel |

Een calvarieberg is een heuvel met een voorstelling van de kruisiging van Jezus. Tegen de achterkant van de Sint-Remigiuskerk in Beerzel stond een open kapel waarin de calvarieberg werd voorgesteld met Jezus aan zijn kruis. Onder dit tafereel stond ook de grafzerk van Petrus Huygens, die in de eerste helft van de 19e eeuw koster was te Beerzel. In 1943 werd de kerk vergroot en werd de kapel verwijderd.

Oude volkslegendes over kapellen

| Bremkapel |

Naast het geloof dat de naam van de Bremkapel in verband kan gebracht worden met de familienaam van de oude grondeigenaars, bestaan er nog enkele volkslegendes die het ontstaan van de Bremkapel verklaren. Het eerste vertelt het verhaal van een schaapherder die met zijn kudde op wandel was en in de bremstruiken een houten kruis en/of Mariabeeldje vond. Hij hoorde een stem die hem opdroeg om op die plaats een kapel te bouwen ter ere van haar. De herder nam het beeldje mee naar huis, maar de volgende ochtend was het verdwenen. Toen hij opnieuw voorbij de struiken kwam vond hij het beeldje terug op dezelfde plaats. De herder zag dit als een teken dat het Mariabeeldje op deze plaats thuishoorde. Om het beeld in te vereren werd er op die plaats een kapel gebouwd.

Een tweede legende spreekt in plaats van een herder van spelende kinderen die in de struiken het beeldje vonden.

Nog een ander verhaal begint in O.L.V.-Waver, waar de inwoners vonden dat het Mariabeeld in hun kerk te klein was en ze lieten daarom een groter maken. Het oude beeld was zo kwaad dat het naar Scherpenheuvel vertrok om daar aanbeden te worden. De stopplaats op de eerste avond was op de locatie waar de Putse Bremkapel stond.

| Het Fonteine Putteke |

Vroeger kende elke inwoner van Beerzel het verhaal van het Fonteine Putteke. Op een helling op Beerzelberg stond volgens de legende de boskapel O.L.V. der Zeven Weeën. De mensen uit het dorp gingen daar regelmatig langs om te bidden. Op een dag gaf een kasteelheer de opdracht aan een aantal werkmannen om de zwaar geworden bomen uit het bos om te kappen en er planken van te zagen. Het waren ruwe mannen die tijdens de natte dagen hun toevlucht zochten tot het nabijgelegen kapelletje. De eerbied van de mannen voor het kapelletje, en dus voor Maria, was na een aantal dagen al ver te zoeken, maar niemand van de inwoners durfde tegen de mannen iets te zeggen. Ze moesten met lede ogen aanzien hoe de mannen hun bidplaats onteerden. Op een dag zaten de mannen meer in het kapelletje aan de jeneverfles in plaats van te werken en werd in een dronken toestand het Mariabeeldje van de kapel in het struikgewas gesmeten. Opeens kwam er een zwaar onweer op en werd de kapel geraakt door een inslag. De mannen konden niet meer ontsnappen en het gebouwtje stortte in elkaar en verzonk in de grond. Op de plaats waar het boskapelletje had gestaan, vonden de inwoners nu een koolzwarte put waar water uit opborrelde dat een stinkende geur verspreide. Volgens de legende kon je, als je driemaal rond de put liep met ingehouden adem en je je dan plat op je buik legde, de klokken in het verzonken kapelletje horen luiden.

Het beeldje werd een eindje verder in de struiken teruggevonden. Al snel besloten de inwoners om Maria in ere te herstellen door een nieuwe kapel te bouwen en het beeldje daar in te zetten. Zij zamelden geld in en de bouw van de kapel kwam er snel. Op ongeveer deze plaats staat nu de kapel O.L.V. der Zeven Weeën, op de hoek van de Jan de Cordesstraat en de Diepestraat.

TEKSTBRONNEN

- Van Vlasselaer, F. (1998). Jaarboek Heemkring Het Molenijzer 1999 – Uit de geschiedenis van Beerzel. Putte.
Van Vlasselaer, F. (2002). Uitgave Heemkring Het Molenijzer 2002 – De kapellen van Putte-Beerzel-Grasheide-Peulis. Putte.
Vekemans, A. (2010). Uitgave Heemkring Het Molenijzer 2010 – Putse kapellen. Putte.
Gullentops, A. (2006). Uitgave Heemkring Het Molenijzer 2006 – De Bremkapel. Putte.
Agentschap Onroerend Erfgoed: [online]<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>

OP ZOEK NAAR MEER INFO?

GC 't Blickveld / cultuurdienst

Jacques Morrensplein 2
2820 Bonheiden
Tel. 015 50 28 70
e-mail: toerisme@bonheiden.be
www.bonheiden.be/toerisme

Dienst Vrije tijd Sint-Katelijne-Waver

Lemanstraat 63
2860 Sint-Katelijne-Waver
Tel. 015 30 50 54
e-mail: cultuur@skw.be
www.sintkatelijnewaver.be

Cultuur en erfgoed Duffel

Gemeentestraat 21
2570 Duffel
Tel. 015 30 72 50
e-mail: erfgoed@duffel.be
www.duffel.be

Cultuurdienst Putte

Gemeenteplein 1
2580 Putte
Tel. 015 76 78 88
e-mail: cultuurdienst@putte.be
www.putte.be